

Kitap İncelemesi**Başvuru:** 05.12.2021**Kabul:** 07.12.2021**Atıf:** İmamoğlu, Muhammed İkbâl. “Kitap İncelemesi Adem ve Vucûd,” *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 16 (Aralık 2021): 237-242.**Kitap İncelemesi****Adem ve Vucûd****Muhammed İkbâl İmamoğlu¹**

ORCID: 0000-0002-4557-7837

Topakkaya, Arslan. *Adem ve Vucûd*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2021.

Bu yazıda, Arslan Topakkaya tarafından kaleme alınan “Adem ve Vucûd” isimli şiir kitabı, içerik ve yöntem bakımından değerlendirilmektedir. Eserde, yokluk ile varlık arasındaki ilişkinin mâhiyetini araştıran; yok olmaktan kurtularak varlığını kalıcı kılmak isteyen; bunu ne dereceye kadar ve nasıl başarabileceğini sorgulayan bir filozofun yaşamış olduğu muhasebe sürecinin seyri ve semereleri sunulmaktadır. Eserin telif edilmesindeki ana amacın, okuyucuya maddeden mânâyâ geçişin nasıl yapılabileceğini göstermek olduğunu söylemek mümkündür. Eser boyunca, felsefe ve tasavvufun ortak ilgi alanına giren bazı konular işlenmekte; yokluk ve varlık ile ilgili çeşitli sorulara cevap aranmaktadır.

Dalgaların içinden geçiyoruz... Dalgalar içimizden geçiyor... Etrafımızda onlarca âlet, dalgalar sayesinde çalışıyor... Yaklaşık bir asırdır, hayatı pek çok konuda dalgaların varlığına muhtaç bir şekilde yaşıyoruz... Dalgalar olmadan görüşemiyoruz; haberleşemiyoruz; öğrenemiyoruz; eğlenemiyoruz; müzik dinleyemiyoruz; hatta bazen yolumuzu dahi bulamıyoruz... Peki ama nerede bu dalgalar? Göremiyoruz; ama her yerde olduklarını yakînen biliyoruz...

Fikirlerin içinden geçiyoruz... Fikirler içimizden geçiyor... Fikirlere dokunuyoruz... Fikirler bize dokunuyor... İnsanlık tarihinin başlangıcından beri, hayat fikirlerin etkisiyle şekilleniyor... Fikirleri alıyoruz; veriyoruz; paylaşıyoruz; kabul ediyoruz; geri çeviriyoruz; seviyoruz; sayıyoruz; tartıyoruz; üretiyoruz; taklit ediyoruz; kullanıyoruz; tüketiyoruz... Peki ama nerede bu fikirler? Tuhaf bir şekilde, dalgalardan daha eski zamanlardan beri ve daha kapsamlı bir biçimde hayatımızı etkiliyor olmalarına rağmen, dalgalarla kıyaslandığında fikirlerin hayatımızdaki yeri ile daha az ilgileniyoruz...

Bu eserin müellifi bir filozof-şair. Fikirleri izlemek, gözlemek, göstermek, çözümlmek, ölçmek ve açıklamak onun işi. Nerede bu fikirler? Filozof-şair, en açıkta olanından en gizlisine; en anlaşılır olanından en kapalıya kadar çeşitli türden fikirlerin üzerindeki örtüleri kaldırıyor ve bize şunu öğretiyor: Bir filozof-şair

1 Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi. mikbalimamoglu@aku.edu.tr

irin gözünden kendinize ve kâinata bakabilirsiniz, fikirlerin her an ve her yerde olduğunu görebilirsiniz... Zamanda ve mekânda; karda, kışta, baharda, yağmurda; ağaçta, toprakta, denizde; kelebekte, kuşta, köpekte; doğumda, yaşlılıkta, ölümden, makberde; insanda, babada, çocukta; ellerde, göz yaşında; kitapta, noktada... Filozof-şair, bu konuların her birisine müstakil birer şiir tahsis ediyor ve bizlere muhtelif vesilelerle fikirlerin izlerini nasıl sürebileceğimizi gösteriyor.

Filozof-şair, fikirleri görünür kılmakla yetinmiyor... Onun odağında, çözülmesi gayet müşkil olan; fakat kendisiyle meşgul olmaksızın da varlığın anlaşılacağı bazı sorular ve bu sorulara dair kendisinin doğru olduklarına inanarak verebildiği cevaplar yer alıyor... Bu cevaplar, bilhassa maddî varlık âleminin mânevî varlık âlemi ile irtibat noktalarını; maddeden mânâyâ geçişin nasıl yapılabileceğini göstermeyi amaçlıyor... Bu cevaplarda felsefe ile tasavvufun; akıl ile gönülün; bilge ile dervişin birbirleri ile kaynaştıklarını; kol kola gezdiklerini görüyoruz... Lâkin filozof-şair şu noktada okuyucuyu sürekli uyanık tutmaya çalışıyor: Kavrayışın mümkün olabilmesi için, bazı soruların, cevapları bulunamıyor olsa dahi sorulması gerekiyor! Yani “fikir” demek, her zaman “cevap” anlamına gelmiyor...

Kimi gözler, burnunun dibindekileri göremez; kimileri ise makro ve mikro âlemlerin gizemlerini seyreder... Filozof-şairin gözleri, âfak ve enfüs âlemlerinin derûnunu temâşâ ediyor... Ne kadar da keskin bir nazar! Derinlerdeki ile uzaklardakileri nasıl bu kadar berrak görebiliyor?! Onu takip etsek, acaba biz de aynı derinliklere inebilir; aynı irtifalara çıkabilir miyiz? Keşke!...

Filozof-şair, tecrübeli bir rehber gibi... Okuyucuyu birden derin sulara itmiyor ya da sarp kayalıklarda bir başına bırakmıyor... Tatlı bir dille ve güven telkin ederek; araziye tanıdığını; uzun zamandır bu coğrafyada seyahat ettiğini ve çok özel keşiflerde bulunduğunu hissettirerek okuyucuyla yakınlık kuruyor... Sonra onu, kendisinin de bizzat âşinâ olduğu yerlerden başlatarak, yavaş yavaş ısındırarak gizemli bir yolculuğa çıkartıyor... Bu yolculuk, önce herkesin kolaylıkla yapabileceği sıradan bir yolculukmuş gibi görünüyor... Sonrasında derinlere inildikçe ya da yükseklerle çıkıldıkça, nefes alıp vermek zorlaşmaya; yükler ağırlaşmaya; tahammül sınırları zorlanmaya başlıyor... Bu süreçte kimilerinin yolculuğu yarıda bırakmaları muhtemel... Fakat rehberimiz, seyahat güzergâhının da, menzilin de mutlaka görülmesi gerektiğine inanıyor ve yolculuğa tahammül edebilenleri dâima hüsn-i hâtime ile müjdeliyor...

Filozof-şair, genel olarak yalın bir dil kullanıyor... Ancak okuyucunun bazı konaklara uğrayabilmesinin ya da bazı manzaraları seyredebilmesinin özel bir takım âletlerin kullanılmasına bağlı olduğu durumlarda, onun gündelik dilde kullanılan kelimeleri bir kenara koyarak felsefe ve tasavvuf hazinelerinden çıkan ıstılâha mürâcaat ettiğini görüyoruz. Gündelik dil ile felsefe ve tasavvuf dillerini bir arada kullanmak sûretiye filozof-şair okuyucuya şu mesajı veriyor: Bu fikir yolculuğuna, gündelik hayatın akışı içerisinde herhangi bir kişinin, herhangi bir anda başlayabilmesi ve bir noktaya kadar mesâfe katedebilmesi mümkündür. Lâkin yolculuğa dayanabilmek ve güzergâh boyunca karşılaşılabilecek hârikulâde manzaraları seyredebilmek; derinlere inebilmek ve yükseklerle tırmanabilmek için özel bir takım teçhizata da ihtiyaç vardır.

Filozof-şair, “Babam Yok” şiirinde, bir taraftan, babasını kaybeden yetişkin bir çocuğun neler hissettiğini dile getirirken; diğer taraftan, babası hâlen hayatta olanların babalarına karşı neler hissetmeleri gerektiğini onlara ikaz ediyor... Bu şiirde filozof-şairin babasıyla ilgili duygularını okumak okuyucunun zihninde şu soruları canlandırıyor: Acaba kaç tane babaya oğluyla böyle kuvvetli bir manevî bağ kurabilmek nasip

olmuştur? Filozof-şairin babası, oğluna nasıl bir babalık yapmıştır? Oğlunun hayatında böyle yüksek bir mevkiyi nasıl edinebilmiştir? Hayattayken acaba oğlunun kendisine yüklediği anlam ve değerin farkında olmuş mudur? Yoksa, filozof-şairin babası da mı bir filozof-şairdir? Evetse, acaba filozofluk ve şairlik ırsî olabilir mi?

“Eller ve Gökyüzü” başlıklı şiirde, ellerin gündelik hayattaki yeri; insan olmanın mâhiyetiyle ve insan hayatının amacıyla ilgisi hakkında tesbitler yapılıyor. Ellerin çalışmak, oya işlemek, gül koklamak, bir çocuğu yerden kaldırmak gibi fiziksel temas gerektiren fiillerin icrâsında vazgeçilemez öneme sahip uzuvlar olduğunun hepimiz farkındayız. Acaba duygusal temasın söz konusu olduğu durumlarda ellerin işlevi nedir? Örneğin anlatırken, yalvarırken, haykırırken, inlerken, ağlarken ve ağlatırken ellerimizin varlığından nasıl destek alıyoruz? Bu sorunun cevaplandırılması biraz daha derinden düşünmeyi gerektiriyor. Peki ya şu soruyu cevaplandırmaya kalkışsanız ne buyururdunuz: Eller neden kucaklanmak isterken, yardım beklerken, şikâyet ederken, yağmur beklerken, dua ederken, “gök yüzüne”, “yukarıya” doğru kaldırılır? Filozof-şairin bu soruya verdiği cevap oldukça mânîdar: Her insanda, aşağılardan ve aşağılanmış olmaktan kurtulmak ve yücelmek; atılmışlıktan seçilmişliğe terfi etmek; fenâ ve zevalden, yani sonlu ve geçici bir varlık olmaktan kurtularak ölümsüz hâle gelmek yönünde bir arzu vardır. Ve yine her insan bilmektedir ki, bu arzuyu işiterek onun elinden tutacak olan muhatab, kendisi gibi yeryüzünde yaşayan bir fâni olamaz. Aksine onun, bu dünyanın sınırlarını aşan yüce bir varlık olması gerekir, ki o da Tanrı’dır.

“Ölümlerle Doğmak” şiirinde, ölümün hakikatte bir “yok oluş” değil; farklı bir âlemde “yeniden doğuş” anlamına geldiği fikri işlenmektedir. Filozof-şair, bu şiirinde insanların çoğunda hâkim olan “Yaşamak, ölmekten daha güzeldir!” fikrinden ayrılıyor ve şu görüşü savunuyor: “Ölümün gerçek anlamını bilerek yaşayan ve ölümden sonrasına hazırlık yapanlar için, ölmek yaşamaktan daha güzeldir!” İlk bakışta, oldukça çarpıcı ve gerilim, korku, savaş, polisiye ve bilim kurgu filmlerinde yapılan tasvirler üzerinden ölümü zâhiren tanımlanmış olan kimseler için hayli “ürkütücü” bir görüş! Oysa ki, filozof-şaire göre, insan ancak ölümü gerçekten anlayabilirse varlığın, hayatın ve kendi var oluşunun anlamını kavrayabilir; sonlu ve yok olmaya mahkûm bir varlık olduğu duygusundan kurtulabilir; sonsuz, rahat ve huzurlu bir hayatı kazanmak üzere yapılması gerekenlere odaklanarak bu dünyadaki sonlu hayatın beraberinde getirdiği ihtiyaçlardan, acılardan, bağımlılık ve sınırlardan kurtularak özgürleşebilir!

“Köpekler Havlar” şiirinde, sokaklarda herkesin gözleri önünde yaşanan; köpekler tarafından husûsî bir musîkî ile icra edilen; insanların ise çoğunlukla farkına varmadıkları; hatta kimileri tarafından cebren dağıtılmaya çalışılan coşkulu bir âyin-i şerif tasvir ediliyor... Ağlayan, anlayan, anlatan, haykıran, niyaz eden, şefaathçi köpekler... Köpeklerle dostluk kuranlar acaba köpeklerin kendileriyle dostluk kurmasını mümkün kılan hakiki Dost’un varlığından ne kadar haberdarlar? Filozof-şairin sokak köpeklerinden kendisi için de dua etmelerini istemesi ne kadar da çarpıcı... Bu dokunuş ile filozof-şair bilhassa köpeklere karşı olan şu önyargıyı yıkmaya niyetli gibi görünüyor: Köpek, tefessühün timsâlidir!

“Vuslat”, yani kavuşmanın konu edildiği şiirde, filozof-şairin hayatın ve hâdiselerin derinliklerinde neler olup bittiğini dikkatle irdelediğini; büyük resmin farkına vararak her şeyi yerli yerine koyma gayreti içinde olduğunu ve sonunda şu kanaate erdiğini görüyoruz: “Tek yönlü ve dar bir bakış açısı ile hakikate vâsıl olmayız! Kainatta hiçbir şey anlamsız değildir; her şeyin birbiriyle girift bir ilişki içerisinde olduğu ve birbirini hikmetle tamamladığı bir düzen vardır; yeter ki bakmasını bilelim! Fakat dünya hayatında, pek çok şeyin olduğu gibi, idrâkin de sınırları bulunmaktadır. İnsanın hayattayken bazı şeyleri aklıyla kavrayamıyor olması,

onların anlamsız olduğunu göstermez! Her Şeyin aslı, bir gün mutlaka anlaşılacaktır!” Bu kanaat, Şu dizelerde oldukça etkileyici bir slpla dile getiriliyor:

Arabî kavuŐmak demek,
 Suyun toprağa, toprağın suya,
 ÂŐık'ın maŐka, maŐk'un âŐıđa,
 Gecenin gündüze, gündüzün geceye,
 Kuzunun anasına, anasının kuzusuna,
 Rhun bedene, bedeninin rha,
 Cz'n küll'e, küll'n cz'e,
 Kötünün iyiye, iyinin kötüye,
 Uzanır gider çizgi t ebede,
 Ebedin ezele vuslatı mı,
 Bilemedim hemence...

....

Gün gelecek vki olacak,
 Ölüm fakri [filozof-Őairi] vâsıl kılacak,
 Ne olacak ne olmayacak,
 Hepsi bir gün âŐıkar olacak

Filozof-Şair, bu itikatta olmasına rağmen, yrinin vefsızlığından Őikayet eden divne bir âŐık gibi, zaman zaman idrkinin sınırlı olmasından dolayı hayıflanıyor gibidir. Nasıl sevdiğine kavuŐamadıkça âşığın gönlündeki aŐk ateŐi krkleniyorsa; ayrılığın acısıyla âŐık ağlayıp sızlıyor, feryd u fign ediyorsa ve onun neler hissettiğinden bhaber olanlar tarafından âşığın bu ahvli anlaşılamiyorsa, filozof-Şairin kimi dizelerinin bihakkın Őerh edilebilmesi de onun içerisinde bulunduğu ruh hline vkf olmayı gerektirmektedir. Bu ise kanaatimizce ancak sınırlı bir düzeyde mümkündür. Dolayısıyla eser içerisinde yer yer okuyucuya kapalı kalan; hatta belki de tam olarak aydınlatılması imkn dhilinde bulunmayan; mnsı ancak filozof-Şairin gönlünün dernnda gizli olan dizeler bulunmaktadır.

Deniz, kendisini görenlere neler anlatır; neleri hatırlatır? Denizle mnen hasbhl etmeyenler, hangi sorularının cevaplarından mahrum kalırlar? Deniz ile yüzleŐmek, acaba insanın anlam arayıŐını nasıl etkiler; onun hfızasında ve yüreğinde ne tür izler bırakır? Hayatlarını; bilhassa çocukluk yıllarını denize âşinâ olarak geçirenler ile denizi tanımadan geçirenler arasında, kâinata; gökyüzüne; su ve karaya; güneŐ, ay ve yıldızlara; fecir ve mehtba; inci ve mercana; servi ve erguvana; köŐk ve saraya; ney ve tanbura; Őarkı ve gazele; coŐku ve huzura; zevk ve safya; zhir ve btına bakışta ne gibi farklılıklar ortaya çıkar? Bu farklılıkların, küçük ölçekte bireyin; büyük ölçekte ise medeniyetin kimliğinin mâhiyetini tyin edebilecek derecede ehemmiyetli olduğunu en azından Şu gerçeklere bakarak tahmin edebiliriz: Ülkemizin düŐünce, sanat ve edebiyat tarihinde, İstanbul Őehrinin ciddi bir ağırlığı vardır. Günümüzde, gayrimenkul fiyatlarının en yüksek olduğu muhit, İstanbul Boğazı civarındır. İstanbul'a gelen yerli ve yabancı seyyahların zamanlarının önemli bir kısmı, etrafı denizlerle çevrili olan tarih yarımada da geçmektedir.

Filozof-şair, “Deniz” isimli şiirinde, denizin insana ne kadar güçlü bir ilham ve irfan kaynağı olabileceğine dikkat çekmek ve *dinlemesini bilene* fısıldadığı hakikatlerden haber vermek istemektedir. Ona göre, deniz, karanın eşi; gökyüzünün kardeşi; güneşin aynası; dünyanın süsü; varlığın tâcıdır. Deniz, insanın sırdaşdır ve ona, “Mutlak ve Sonsuz Olan” hakkında bazı sınırlar vermektedir. Deniz, şefkatlidir; milyarlarca varlığa analık etmekte; onları koruyup doyurmakta; fakat nankörlükten de hoşlanmamaktadır. Deniz, insanlara kendilerinin fânî varlıklar olduklarını hatırlatmakta ve Mutlak’ı işaret ederek, onlara, fânî olmaktan nasıl kurtulabileceklerinin yolunu göstermektedir. Deniz, sevilen her şeyi kuşatmakta ve insana, benlik davasının anlamsız olduğunu ihtar etmektedir. Deniz, suyuyla bedenleri; sesiyle ruhları temizlemektedir.

“Adem ve Vucûd”un, filozof-şairin ayrılık acısının itmesiyle içerisine düştüğü ve duygusal olarak oldukça yoğun geçen bir muhasebe sürecinin meyvesi olduğunu söyleyebiliriz. Kitapta yer alan ilk şiire (“Babam Yok”) baktığımızda, bu süreci tetikleyen olayın, filozof-şairin babasının vefâtı olduğunu sezebiliyoruz. Bu süreçte, çok sevdiği babasından ayrılmanın ızdırabıyla önce yokluğu (ademi); dünya hayatının geçiciliğini, insan ömrünün kısalığını, yalnızlığı ve insanın zayıflığını iliklerine kadar hissetmiş olan filozof-şairin, sonrasında varlığı (vücûdu) oldukça geniş bir ölçekte sorgulamaya başladığını görüyoruz. Lâkin “Babam Yok” şiirinin 27.01.2021 tarihinde kaleme alınmış olduğuna bakarak, bu muhasebe sürecinin yaklaşık bir yıl devam eden bir süreçten ibaret olduğu zannedilmemelidir. Zira şair, her şiirinde, bu satırları kaleme alan kişinin bir filozof olduğunu okuyucuya hissettirmekte ve cevaplarının ancak oldukça uzun süren bir okuma, araştırma, müzâkere ve tefekkür süreci neticesinde olgunlaşabileceği türden sorular sorarak ilerlemektedir. Bu durum bize, yaşanan muhasebe sürecinin uzun bir mâzîsinin olduğunu ve filozof-şairin, babasının vefâtının beraberinde getirdiği duygusal yoğunluğun sevk etmesiyle, kendi tekâmül sürecinin hâsılasını okuyucularla paylaşmak istediğini düşündürmektedir. Filozof-şairin, muhasebe süreci boyunca irdelediği çetin sorulardan bazıları şunlardır:

Tanrı, insanla konuşur mu?

Vahdetten kesret neden ve nasıl çıkmaktadır?

İnsan nasıl bir varlıktır?

İnsanlar neden vefâsızdırlar?

Ölmek mi, yoksa yaşamak mı daha güzeldir?

Ölüm olmadan, insan kendi hakikatini kavrayabilir mi?

Ölümlü bir varlık olan insan için aşkın anlamı nedir?

Âşığın sevdiğine kavuşması mümkün müdür?

Iztırab içindeki bir kalbi teselli edecek reçete var mıdır?

Neden göz yaşı dökeriz?

Zaman ve mekân nedir?

Toprak nedir?

Kabir nasıl bir yerdir?

Kelebeklerin ömrü neden kısadır?

Tüm bu soruları aslında şu birkaç temel sorunun türevleri olarak düşünebiliriz: Yokluk ile varlık arasındaki ilişki nasıldır? Hayatta yokluk mu, yoksa varlık mı daha belirleyicidir? Yok olmaktan kurtulup dâima var

olabilmek mümkün müdür? Evetse, -ki filozof-şaire göre bu mümkündür- bu nasıl ve ne oranda başarılabilir? Kitapta yer alan her bir şiirde, bu soruların çeşitli türevleri açıkça ya da örtülü olarak sorulmakta; filozof-şairin ulaştığı cevaplar sunulmaktadır. Bu cevapları şu şekilde hülâsa edebiliriz: “Ölümsüzlüğe giden yol, ölümlü olduğunu idrak etmekten ve el-Bâkî’yi tanımaktan geçmektedir!”

Sonuç olarak eserde, yokluk ile varlık arasındaki ilişkinin mâhiyetini araştıran; yok olmaktan kurtularak varlığını kalıcı kılmak isteyen; bunu ne dereceye kadar ve nasıl başarabileceğini sorgulayan bir filozofun yaşamış olduğu muhasebe sürecinin seyri ve semereleri sunulmaktadır. Eserin sayfa sayısı az gibi görünse de, içeriği oldukça zengin ve kısa zamanda kavranamayacak kadar derindir. Bu anlamda eseri *demirden bir leblebiye* benzetmek mümkündür. Zira içerisindeki bir takım soruları sormak; bu sorulara cevap bulabilmek için yıllarca sürececek olan bir okuma, araştırma, gözleme, sorgulama, hesaplaşma ve arınma sürecinin içerisine atılmak; sonuçta bazı cevapların, -nefsinin tüm itirazlarına rağmen- aklının sınırlarını aştığını itiraf ederek âcizliğini kabul etmek; kısacası bu leblebiyi çiğneyip sindirebilmek her kişinin kârı değildir. Buna rağmen, bu soruların varlığından ve bir filozofun bunlara verdiği cevaplardan haberdar olmak; bir filozofun yetkinliği, titizliği ve kavrayışı ile olmasa da bu sorulara cevap bulabilmek için çabalamak, okuyucunun nazarını mutlaka keskinleştirecek ve hayatını eskisinden daha bilinçli bir şekilde sürdürmesine katkı sağlayacaktır.